

אומנם יש אומרים שאמנות הציון, ולפיכך מקור כל תמונה, הומצאה ע"י אישה - אומרים שבתו של הכדר הקורנתי דיבוסדס ציירה את קוי המתאר של צלם אהוב על אחד הקירות של בית מלאכתו של אביה, כאשר נפרדו. אך עד עצם היום הזה יש קושי לא מובן עם תפקידה של האישה באמנות.

יש מחקרים אין ספור אודות השאלה האם יש הבדל בין גברים ונשים באמנות, ואם כן - מה טיבו. אם היינו מרחיבים, ולו במעט, את מונח האמנות, היינו מגיעים במהירות ובקלות להגדרה של מה שיכול להיות - אם בכלל - קריטריון להבדל הזה. מן הסתם היינו נוכחים שנשים הן בעלות היכולת להביע את עצמן ואת היקר להן בצורה חדשה ומתחדשת, ולהמציא את עצמן מחדש, כאילו קל להן יותר לצאת מהאני המגובש ולהתבונן בעצמן.

ענייננו אינו בחלוקת ציונים ובנוסעים. המצב הרצוי היה שתשבוחות וביקורת יתחלקו באופן שווה, ללא התחשבות במין האמן. אך מסורת ההתבוננות ההבנה והעיסוק באמנות היא שיוצרת, עם כל הכבוד, הבדל. ולא תמיד המסורת נוהגת במתינות וסלחנות. והרי האמנות היא המאחז האחרון של השוביניזם. תודה לאל שאי אפשר להאשים בכך את הגברים בלבד.

אז האם הצופה צריך להערך אחרת כאשר הוא נתקל באמנות נשים - אוי לביטוי! כן ולא, כך מורות עבודותיה של מריון פוקס.

היא מעיפה שמבטה הנשי על האישה הוא הבסיס לעבודותיה. מבט זה הוא שונה ממבטו של גבר. למעשה תמונת האישה לא נראית מאוד מבויימת, אפשר לומר: לא מאוד מכוונת למטרה. כאילו נשמר הכבוד של הגוף. הגוף הנשי הערום או הלבוש קלות הוא אף פעם לא מטפורה, מיניות או קלות דעת חד מימדיים. אין חשיבות לשאלות של כוח ואפילו לאהבה. בסתר ליבו הגוף עומד בפני עצמו בלבד. וזאת במובן דתי כמעט.

המוזה, באשר היא, מסתפקת במגע נתול ארוטיקה. אין גבר שהיה יכול לטעון כך לאורך זמן, לו היה הופך גופה של אישה אחת בלבד למודל עבודתו במשך שנים, כמו שעשתה מריון פוקס. לפי מריון פוקס מה שמוצא חן בעיניה במודל שלה היא הגישמיות הלא מוחלטת בין ה"כבר אישה" ל"עדיין נערה". זהו העניין היחיד שנוגע לארוטיקה במובן הרחב והתמים ביותר של המילה לפי מריון פוקס.

הגוף שרואים יושב על כיסא בלי משאנת בין חניניות ועוצמה, חמור וכמעט קשוח, לא מקוץ אבל ניכר מתח פנימי, זקוף כמו קשת כנרים, הפנים מוסתרות מאחורי הזרועות, מכוסה ע"י לבוש פשוט, מופנה אלינו ובו בזמן לבד עם עצמו, יושב, ראש עטור צמות ילדותיות - נשאן בכבדות על יד אחת. - איך ניתן לתרגם את השם TRIPTYCHON, נוכח החומרה והריחוק האלה! בין היתר ניתן לבחור במונחים "כוננית" ו"מדף" עבור המילה האנגלית "SHELF".....

העבודות משאירות הרגשת חוסר נוחות קלה: הילת העבודות בו בזמן מושכת ומבלבלת, בו בזמן מפעילה את הזיכרון ואת הניסיון וגם מסכלת כל ניסיון הסבר אפילו ראשוני: האם זוהי מציאות? מהו קסם התמונות שמרתקות אותי, שטמון בהן משהו אסור כמעט חוטא, ובו בזמן מעבירות תחושה שיש רצון לשמור על הגוף בתמונה מכל רע.

באופן טבעי אנו חוזרים לאופן ההעמדה. אי אפשר לכוונת את הסיטואציות בהן אנו פוגשים את הנערה-אישה במונח "מצבים טבעיים". ההחזקה המסוגרת, הסביבה המרומזת לעתים רחוקות בלבד, השיחרור מכל דבר מרחבי והעדר כל רגש ותזוזה בפנים של המודל הם שמאפשרים מסקנה אחת בלבד: אין המדובר פה בגוף אישי ועל אחד כמה וכמה לא בפרסונה מסויימת. במובן זה ייתכן שהתמונות מזכירות בראש ובראשונה פסלים. הן נוגעות בגוף במובן של "היכל", של מבנה במובן הקדום.

הצופה המיומן ודאי שם לב לקוים הדומים שיש בין העבודות של מריון פוקס לבין מוטיבים עתיקים יותר וזרים. החזקת הגוף של האישה החושבת למשל הזקופה כל כך, או התמונות על עץ המזכירות איקוונות בשטיחותן. כאן מריון פוקס מתייחסת, לדבריה, למיכאלאנג'לו (היינו יכולים לחשוב גם על רודין), אשר עיבד את נושא החושבת/בוריאציות שונות, והיא התייחסה גם לדמות האלה איסיס או לתמונות על סרקופאגים אשר מציגות הרי את דמות המת.

וכיצד לפרש זאת? מריון פוקס מצטטת מוטיבים אשר היו מחוברים במקור לרקמות דתיות, ליטורגיות, טקסים ומינהגים. אני חושב, שבהציגה את המודל במצבים שהועברו אלינו מדורי דורות, ב"תעמידים תפוסים", בשימוש של אותו המודל - את זה ניתן לזהות לפחות - בהיותה נוסעת במינהרת הזמן על גבי קבועים בלתי משתנים שבתולדות האמנות החברה והדת, היא מותחת קשת מהזמן של מצריים העתיקה אל הרנסנס ועד לזמננו. תמונת האישה נהיית לאלגוריה אודות החיים. הגוף שלה, במעבר בין ילדה לאישה, אבל גם אנדרוגני במובן מסויים, דמותה מופשטת ומרומזת קרובה יותר לרוח הדברים מאשר לצורה, מכילה בו כל ניסיון העולה על הדעת גברי ונשי, טוב ורע. כאילו מריון פוקס מצאה אב-טיפוס לחיים.

מחבר: AACHEN, STEFAN SKOWRON, מבקר אמנות
תרגום: רנטה רותם

(1) את ההבנה הזו ועבודות נכונות נוספות רבות על תפקיד האישה באמנות הן מנת חלקי בזכות הרטרופסקטיבה על אמנותה של ANGELIKA KAUFFMANN במוזיאון לאמנות בדיסלדורף (15.11.98 - 2.1.99) ובזכות הקטלוג המעולה שליווה את תערוכתה של BETTINA BAUMGAERTEL.

(2) אמניות כמו מדונה, CINDY SHERMAN או ROSMARIE TROCKEL מציאות את עצמן מחדש באופן קבוע והן מחליפות לא רק תלבושת ואמצעי תיקשורת, אלא גם מרכיבים אמנותיים פורמאליים, סגנון אישי ואסתטיקה. מעניין לראות באיזה בטחון הן שומרות על הרמה האמנותית.

(3) ציטוט זה וכל הציטוטים האחרים שבמאמר, מקורם בשיחה בין המחבר לאמנית, אשר התקיימה בתאריך 20.07.01 בגלריה WUNSCHIK ב-MOENCHENGLADBACH.

(4) "SHELF WOMAN", 1998, שאוות דבורים, שמן על פלקסיגלס, TRIPTYCHON 30 X 30 ס"מ כל אחד.

(5) השונה בין היתר ל"הלילה" מ"מצבתו של ג'ויליאט" 1526/1531 פירנצה, "ירמיהו" מהקאפלה הסיקסטינית 1508/1512, רומה.